

В.В. Лубська

*викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Київського міжнародного університету,
аспірантка кафедри філософії та суспільно-гуманітарних наук
Європейського університету*

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ВЕСТЕРНІЗАЦІЇ

У статті висвітлено вплив, роль і місце Інтернету в сучасній Україні. Також здійснена спроба дослідити процес віртуалізації українського суспільства в контексті вестернізації.

Ключові слова: вестернізація, Інтернет, віртуалізація, українське суспільство.

З кінця 1990-х років Інтернет став швидкими темпами поширюватися на території України. Нині ми не можемо вже уявити своє життя без Інтернету, адже він став для людства не лише засобом комунікації або джерелом будь-якої інформації, а й важелем впливу на майже всі сфери життя суспільства. Загалом Інтернет розвивається так швидко, що його зростання вимірюється у відсотках за місяць – це і є беззаперечним доказом актуальності теми.

Метою дослідження є аналіз ролі та місця Інтернету, його вплив на формування та становлення молодого українського покоління.

Для реалізації мети дослідження були поставлені такі завдання:

- визначити місце Інтернету в українському середовищі;
- проаналізувати трансформацію українського суспільства під впливом «світового павутиння» та здатність адаптуватися до нових умов;
- висвітлити процес віртуалізації в контексті вестернізації.

Ми живемо в інформаційній ері, коли вже неможливо уявити власне існування без потоку нової інформації. Найшвидшим і найефективнішим джерелом передачі інформації є Інтернет, завдяки якому можна миттєво передати повідомлення з одного кінця світу на інший.

Проте попри всі позитивні наслідки, які ми отримали з появою та поширенням Інтернету, існують і негативні. У «світовому павутинні» міститься величезна кількість інформації, яка здатна здійснювати вплив на формування психіки молодого покоління. До того ж, уже давно існує таке поняття, як «інтернет-залежність», яку деякі психологи й дослідники навіть прирівнюють до нікотинозалежності, або навіть і наркозалежності.

Оскільки Інтернет як явище розпочав власне існування на теренах Західного Світу, зокрема, США, можна стверджувати, що Інтернет є складовою частиною вестернізації. Розглядаючи Інтернет як глобальне явище, адже, дійсно, у світі залишилося вже не так багато місць, де він не поширений, можна провести паралель також з таким важливим явищем сучасного світу, як глобалізація і технологізація життя людства.

Отже, ми бачимо, що Інтернет є складником процесів не тільки науково-технічного прогресу, але й більш ширших – вестернізації та глобалізації. Також, без сумніву можна стверджувати, що Інтернет змінив наше життя, так, як це зробили свого часу сільськогосподарські знаряддя, винайдені під час неолітичної революції, або друкарський станок, який назавжди змінив механізм поширення та збереження інформації.

За останні 20 років невід'ємною частиною життя сучасної людини у світі та в Україні, зокрема, стали комп'ютери й мережа Інтернет. Вони допомагають нам отримувати та оброблювати величезну кількість інформації, роблячи виконання майже будь-якої роботи продуктивнішою та швидшою. Для пострадянського суспільства поява таких технологій є прямим впливом, або, якщо виразитися м'якше, «подарунком» Заходу, плодом науково-технічної думки Сполучених Штатів, де, до речі, абсолютно в усіх сферах життя людини задіяна комп'ютеризація.

Російський політолог Іванов Д.В. у своїй праці «Віртуалізація суспільства» [1] розкриває тему значення Інтернету в житті сучасного пострадянського суспільства.

В останні чотири-п'ять років ХХ століття використання виразів «віртуальний магазин», «віртуальна конференція», «віртуальна економіка», «віртуальне співтовариство» і т.п. стало майже повсякденним. Таке помітне слово, як «віртуальність» осмислюється й освоюється різного роду аналітиками сучасного суспільства – від філософів і культурологів до політиків і журналістів.

Поширення нової термінології з точки зору соціолога є надто симптоматичним. По-перше, воно відображає зриме зростання ролі комп'ютерних технологій у повсякденному житті людей. Перенесення таких форм взаємодії, як купівля-продаж, наукова дискусія або обговорення пліток з реального простору магазину, офісу, кафе або кухні у віртуальний простір мережі Інтернет є, безумовно, вражаючим фактом. Але не менше вражає тенденція розширювального, метафоричного використання поняття «віртуальна реальність». За його допомогою нині позначаються багато нових економічних, політичних, культурних феноменів, не пов'язаних безпосередньо з комп'ютеризацією, але які виявляють подібність логіки людської діяльності з логікою віртуальної реальності.

Сутнісний принцип цієї логіки – заміщення реальних речей і вчинків образами-симуляціями. Такого роду заміщення можна спостерігати майже в усіх сферах життя сучасної людини, і це дає підставу для цілісного описання соціокультурних змін межі ХХ – ХХІ ст. як процесу віртуалізації суспільства [1, с. 5].

Таке явище, як і багато інших, у житті людини є двоякими. З одного боку, ми маємо економію часу на спілкування – повідомлення досягають адресата швидше, але з другого – ми чітко простежуємо брак емоційності такого спілкування. Особиста інформація, яка передається віртуально, часто може трактуватися не в тому сенсі, який від початку вкладав у неї адресант. Це може спричинити в найкращому випадку

непорозуміння, а в найгіршому – розірвання стосунків між людьми.

Також достатньо відомим є такий факт, що в мережі Інтернет людина має інше, паралельне життя, яке часто відображає альтер-его характеру людини. Інтернет дає причини думати, що ти – незнайомиць, анонім, ти можеш вдягнути будь-яку маску, висловлювати все, що захочеш, робити все, що заманеться, і ніхто не дізнається, хто насправді ховається під цією маскою.

Сучасне покоління, діти, які були народжені 10 років тому і пізніше, у буквальному сенсі, сприймають комп'ютер та Інтернет як щось невід'ємне, як повноцінну частину їх життя, або навіть як своєрідне «продовження» їх організму. Тому комп'ютер відіграє таку важливу роль у становленні їх психіки, їх характеру та їх поведінки. Починаючи від комп'ютерних ігор і закінчуючи соціальними мережами – усі ці речі дають ілюзію повноцінного життя, захисту, безсмертя, сили. І якщо доросла людина може відділити реальне від віртуального, то дитині виконати з це завдання набагато важче.

Можливо саме тому сучасні діти стали пасивнішими, почали менше читати, менше мислити, менше звертати увагу на навколишнє середовище. Вони почали жити у вигаданому світі, бо жити там – простіше, у віртуальному світі все підкорюється чітким законам, порушити або обійти які майже неможливо, адже комп'ютер – це «істота» математична.

Засоби масової інформації часто називають четвертою владою. І дійсно, мас-медіа мають великий вплив на населення. Нині до ЗМІ можна певним чином зарахувати й Інтернет, адже він стає дедалі популярнішим джерелом новин про події і тенденції у світі. Отже, можна дійти висновку, що мережа здійснює безпосередній вплив на розуми людей, задає тренди, миттєво поширюючи будь-яке повідомлення.

Комп'ютеризація всіх сфер суспільної діяльності та повсякденного життя людини – найвражаючий феномен останньої чверті ХХ ст. У найрозвиненіших країнах – США, Німеччина, Великобританія, Японія – кількість комп'ютерів на

тисячу жителів досягло до кінця 1990-х рр. рівня 250-400 одиниць. Цей рівень звичайно поступається показникам таких «ідолів» ХХ ст., як автомобіль (у середньому – у 1,5 раза) і телевізор (у 2 рази), але темпи поширення комп'ютерів набагато вищі. Для досягнення того ж рівня поширеності, який до початку ХХІ ст. має комп'ютер, телевізору свого часу було потрібно близько сорока років, а автомобілю – порядку семидесяти.

Крім кількісного зростання, значно вражає будь-якого аналітика зростання кількості функцій – способів застосування комп'ютерних технологій. З просто обчислювальної машини, іменованою нині напівзабутою аббревіатурою ЕОМ, комп'ютер перетворився в універсальний пристрій, який з однаковим успіхом може служити професійним інструментом ученого, інженера, бізнесмена, юриста, лікаря, а також засобом навчання, повсякденного спілкування, розваги. Логічно очікувати, що комп'ютеризація приверне підвищений інтерес соціологів-теоретиків і буде інтерпретована в моделях трансформації сучасного суспільства як ключова тенденція. Однак соціологічне співтовариство в основному йде шляхом «вбудовування» нових тенденцій у загальний ряд з колишніми, шляхом підгонки фактів під традиційні пояснювальні моделі. Мабуть, найпопулярнішою є теза, яка свідчить, що поширення персональних комп'ютерів і комп'ютерних мереж (насамперед розвиток мережі Internet) – це вирішальний крок на шляху до інформаційного суспільства. Однак, якщо розібратись у теоретичному сенсі розхожого поняття «інформаційне суспільство» і проаналізувати те, що дійсно відбувається в суспільстві на межі століть, то можна дійти парадоксального висновку: упровадження в життя людини так званих «інформаційних технологій» радше віддаляє нас від того інформаційного суспільства, про яке писали Д. Белл, А. Турен, Е. Тоффлер, П. Дракер, З. Бжезінський, Й. Масуда та інші [1, с. 8 –9].

Ефекти глобалізації за своєю суттю є похідними від досягнень техно-науки (виробництво і блага, принесені якими, крім усього іншого, нерівно і несправедливо розподілені у світі) і включають у себе і нові ритми, і можливість швидкого

переміщення, і віртуальної комунікації в наш вік електроніки (комп'ютеризації, електронної пошти, Інтернету тощо), а також спілкування людей, товарів, типів продукції та соціально-політичних моделей на ринку, який стає відкритим і більш-менш упорядкованим.

Щодо надто відносного відкриття кордонів (яке, водночас, стало наслідком небувалого зростання кількості актів насильства стосовно іноземців, численних заборон, численних винятків із правил і т.п.), щодо реформування законодавства і передусім застосування міжнародного права, щодо обмежень і переглядів суверенітету, які викликані ідеєю глобалізації, то глобалізація менше, ніж звичайно залежить від факту або науково-технічного знання-сили як такого [3, с. 127].

Більшість ресурсів Інтернету зосереджені в США та Європі. Це дає привід думати, що саме ці країни «диктують» власну політику та свою ідеологію всім користувачам мережі, незалежно від того, у якій країні вони проживають. Так поширюється і певним чином пропагується західний стиль життя, стираються бар'єри та відмінності у культурній сфері між народами провідних країн світу.

Україна має дуже мало якісних Інтернет-сайтів, не має власної пошукової системи та навіть власної якісної соціальної мережі. Наше суспільство задовольняється інтернет-ресурсами, створеними Російською Федерацією або США, поступово стираючи межі і відмінності у світогляді, менталітеті, традиціях, між цими суспільствами. Крок за кроком відбувається своєрідна асиміляція умів, думок, поглядів, способу життя, що є невід'ємною частиною процесу глобалізації в соціальній і культурній сферах. Зважаючи на той факт, що домінуючим способом життя в Україні, Росії та інших пострадянських державах і в межах світу стає західний. Можна сміливо стверджувати, що процес поширення ідей і тенденцій через Інтернет є також і складовою частиною вестернізації.

Хоча феномен Інтернету поки що мало вивчений українською політичною наукою, уже зараз можна сказати, що він може створювати принципово нові соціальні й політичні

явища. Як пише І. Жиляєв: „ ... нова мережна стратегій інформаційного суспільства ґрунтується на розгалужених горизонтальних зв'язках особистостей та їхніх об'єднань, здатних до самоорганізації під впливом слабких сигналів, таких, як інформація про нові технології, ринкові сегменти, цінові стратегії, моду і т.д. У нових умовах суспільство самоорганізується без команди згорі».

На думку деяких дослідників, Інтернет-технології – ефективний інструмент здійснення традиційних функцій громадянської освіти та поживлення комунальної самоорганізації й активності. Так, деякі автори пишуть, що Інтернет сприяє розширенню й поліпшенню соціальних взаємозв'язків у сучасному світі, відкриваючи значно ширші, ніж раніше, горизонти для об'єднання людей у групи на основі спільних інтересів [4]. Можливості Інтернету дозволяють впливати на зміни структури і форми суспільної самоорганізації, замінювати застарілі громади новими, віртуальними, що долають традиційні обмеження в часі, просторі, мові тощо.

Проте не всі дослідники в захваті від Інтернету. Наголошується, що користування ним стає іноді формою «асоціальної розваги», котра конкурує з традиційними соціальними контактами як формою проведення часу. Дехто вважає, що Інтернет породжує соціальну ізоляваність людей, які, залишаючись наодинці з комп'ютером чи спілкуючись за допомогою цього «соціально збідненого засобу зв'язку» з анонімами, вилучаються зі сфери реальних соціальних взаємин.

Але, попри все, не підлягає сумніву, що, забезпечуючи користувачам широкий і надзвичайно швидкий доступ до різних джерел інформації, Інтернет змінює повсякденне життя мільйонів людей, скорочує просторові і часові обмеження людської активності. І в цьому розумінні він, без перебільшення, здійснює «соціальну революцію».

Переваги Інтернету, насамперед пов'язані з його використанням у політичному процесі, усвідомили такі важливі сегменти громадянського суспільства, як ЗМІ та громадські організації і рухи. Від розсилання передплатних аркушів ЗМІ

досить оперативно перейшли до багатофункціональних інформаційних ресурсів. В Інтернеті з'явилися он-лайнві стрічки новин, що створили конкуренцію оф-лайнвім агенціям новин, і версії провідних друкованих видань. Як зазначають фахівці, кількість ЗМІ в Інтернеті величезна, однак прогнозується, що найближчим часом поменшає кількість політичних замовлень (відомо, що Інтернет «завдяки» деяким скандальним сайтам заслужив репутацію «вбивці авторитетів», «смітника» тощо. Очікується й переорієнтація з висвітлення політичних проблем на культурні й освітні проекти.

Тепер політика входить у дім не тільки, коли людина цього хоче, але й нерідко тоді, коли вона могла б про неї забути. Крім того, процес політичної орієнтації втрачає колективний характер. Істотну частину інформації людина отримує тепер у домашній обстановці, у майже інтимному спілкуванні з чиеюсь «головою, що говорить», або у віртуальному просторі. У свою чергу, політик, що сидить перед камерою чи передає інформацію до Інтернету, не бачить аудиторії, не відчуває її реакції, хоча спілкується з величезною кількістю людей.

Фахівці, вивчаючи проблеми сучасних політичних відносин, дійшли висновку, що користувачі Інтернету становлять модернізовану групу, «яка за своїми соціокультурними характеристиками значно ближча до представників інших культур у глобальному інформаційному просторі, ніж до українського населення, не охопленого Інтернетом» [5].

Звичайно, рівень поширення мережі Інтернет в Україні не досягає того рівня, який існує в США або Європі. Ми не маємо віртуальних парламентів, дистанційних шкіл, гарно розроблених сайтів офіційних установ. Проте нині не можна відкинути думку, що Інтернет впливає на життя більшості населення великих міст – де зосереджена значна частина «розумового потенціалу» країни.

У свою чергу, Інтернет, будучи продуктом західної цивілізації, є також своєрідним містком між Україною та рештою світу, де існує всесвітня мережа.

Одночасно із засобами масової інформації Інтернет також є одним і засобів впливу на громадську думку, на формування світогляду, а отже, і способу життя суспільства.

Зважаючи на той факт, що Інтернет зародився в США – осередку, або, навіть можна сказати, у центрі західної культури, впливає логічний висновок, що його поширення є, зокрема, і поширенням прозахідних ідей і досвіду. Науково-технічний прогрес найшвидше розвивається саме у США і саме звідти поширюється і стає невід’ємною частиною життя інших більш-менш розвинених країн світу. Використання досягнень науки і техніки, до яких сміливо можна зарахувати Інтернет, значно полегшує життя людей, робить виконання їх праці легшою, продуктивнішою, дає змогу зекономити час. Усі ці трансформації, які відбуваються в суспільстві, у житті кожної людини, відбуваються за принципом і поступовістю, яка була і є притаманною країнам Заходу. Тому те прискорення життя, ті темпи розвитку сфери послуг та інформатизації в Україні є частиною процесу вестернізації – переймання досвіду та способу життя західних країн.

Література

1. Иванов Д.В. Виртуализация общества / Д.В. Иванов. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2000. – 96 с.
2. Борисов Н.В., Чугунов А.В. Интернет и социально-экономические процессы в современном обществе / Н. В. Борисов, А.В. Чугунов // Информационное общество. – 2000. – №1. – С. 45–47.
3. Деррида Жак. Глобализация, мир и космополитизм / Ж. Деррида // Космополис. – 2 – 2004. – С. 125–140.
4. Щербина В. Сітьова кіберкомунікація як соціальний феномен / В. Щербина // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 1. – С. 112.
5. Рудницька Т. «Інтернетизація» і «вестернізація» життєвого світу особистості в Україні / Т. Рудницька – [Круглий стіл «Особистість у контексті глобалізації»] // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 38.

6. Уткін А.І. Глобалізація: процес і осмислення / А.І. Уткін. – М.: Логос, 2001. – 453 с.
7. Яницький Олег. Цена вестернизации / О. Яницький [Электронний ресурс] – Режим доступу : www.index.ru/journal/12/yanitsk.html
8. Иноземцев В.А. Расколота́я цивилизация / В. А. Иноземцев – М. : Наука, Академия. – 1999. – 317 с.
9. Хатунцев С.В. Западнизм и вестернизация с позиции цикличности цивилизационно-исторического процесса [Электронний ресурс] / Камертон, №19. – Режим доступу : <http://webkamerton.ru/2011/05/zapadnizm-i-vesternizaciya-s-pozicij-ciklichnosti-civilizacionno-istoricheskogo-processa/>
10. Зиновьев А.А. Запад. Феномен западнизма / А.А. Зиновьев. – М. : Центрполиграф, 1995. –461 с.
11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. – ГУ ВШЭ. – 2000.
12. Вайнштейн Г. Интернет как фактор общественных трансформаций / Г. Вайнштейн // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 7. – С. 24.

The article analyzes the role, place and influence of Internet in modern Ukraine. The process of virtualization of Ukrainian society in context of westernization.

Key words: westernization, Internet, virtualization, Ukrainian society.

Статья посвящается анализу роли, влияния и места Интернета в современной Украине. Также был исследован процесс виртуализации украинского общества в контексте вестернизации.

Ключевые слова: вестернизация, Интернет, виртуализация, украинское общество.